

תפיסת ביטחון חדשה לישראל

written by פרופ' אביתר מתניה | 15.04.2026

לקריאת המאמר במלואו

מאמר זה מתמודד עם השאלה מהי תפיסת הביטחון המתאימה למדינת ישראל בעת הזו, כאשר היא נכנסת לרבע-המאה הרביעי של קיומה ובייחוד לנוכח מאורעות ה-7 באוקטובר 2023 והמלחמה המורכבת והרב-זירתית שפרצה לאחריהם ועודנה מתחוללת. המאמר מבקש לענות על שאלה זו מ"מרומי ההר" דהיינו במבט-על מקיף ולא בהקשר ספציפי של זירה מסוימת ומצבה העכשווי. כדי להתמודד עם אתגר זה, נוקט המאמר מתודולוגיה היורדת לשורשי התפיסה ההיסטורית (המוכרת כתפיסת "שלוש הרגליים", תפיסה שעודנה מושלת בכיפה), הנחות היסוד שלה והסביבה האסטרטגית שלפיה עוצבה, ובוחן אילו מהן קיימות כיום ואם ואילו שינויים חלו בהן, ובהתאם יוצר תפיסה חדשה, בבחינת "טאבולה ראסה", המתאימה להנחות היסוד התקפות כיום ולסביבה האסטרטגית הנוכחית.

תפיסת הביטחון החדשה המוצעת כאן שונה מהתפיסה ההיסטורית ומן הנדבכים שנבנו על גבה במהלך השנים במספר היבטים. ראשית, התפיסה מורכבת מעשרה עקרונות יסוד, המחולקים לשתי קבוצות: חמישה עקרונות יסוד רעיוניים וחמישה עקרונות יסוד לבניין כוח אסטרטגי. שתי הקבוצות משלימות זו את זו והעקרונות השונים מתפקדים בהדדיות ויחד הם בונים תפיסה חדשה ועדכנית. שנית, מוצעים דגשים שונים במימוש התפיסה בהתאם לזירות שונות, להוציא מתפיסה גנרית אחת כמקובל, כלומר כזו שאינה מבדילה עקרונית בין הזירות משום שפותחה בעיקרה למדינות אויב סמוכות גבול. היבט שלישי המייחד את ההצעה הוא התייחסות לסביבה האסטרטגית הטכנולוגית הגלובלית המשנה סדרי עולם ביחסים הבינלאומיים, כמרכיב המשפיע על עצם תפיסת הביטחון ולא רק על יישומה. ולבסוף, התפיסה המוצעת מבוססת גם על החוזקות והעוצמות שפיתחה ישראל ברבות השנים ואשר מאפשרות לה לעבור מתפיסה מוטית איומים והפעלת כוח לתפיסה שממוקדת בהפעלת עוצמה בראייה אסטרטגית של התחרות האזורית ומקומה של ישראל במארג המורכב של המזה"ת.

חמשת עקרונות היסוד הרעיוניים המוצעים הם כדלהלן:

(1) מניעה של בניין כוח אסטרטגי אצל האויב, לנוכח השינויים בסביבה הטכנולוגית הגלובלית, המאפשרים לו בניין כוח בעל יכולת היזק גבוהה ביותר, שמוטב למנוע מראש, וזאת בכלים מגוונים לא רק צבאיים אלא גם כלכליים ודיפלומטיים, ובהתאם למחיר המניעה לעומת תוחלת הנזק הצפוי.

(2) כפייה ² כדילוג קבוע בין הרתעה ובין אכיפה "עצבנית" ובלתי פרופורציונית כפי שמאפשרות עוצמתה וחוזקותיה של ישראל ובדגש על התנועה המתמדת בין הרתעה לאכיפה.

(3) ניהול שיתופי פעולה ותחרות אזוריים בראייה סמי-מעצמתית, לנוכח העובדה של ישראל כיום ישנן עוצמות כלכליות, טכנולוגיות וצבאיות שלא היו לה בעבר והללו מאפשרות להמיר בעיות שנפתרות בדרך כלל בהפעלת כוח ² בתחרות, בסכסוך, ובשת"פ מתוך עוצמה.

(4) עוצמה צבאית להכרעה מהירה מלווה ביכולת לנהל מלחמה **לאורך זמן** ולגבות מחיר כבד מכל אויב בהתאם לאופיו.

(5) הישענות על ארה"ב ² עקב הצורך במעצמה תומכת בעולם של מאבקי מעצמות ובריתות שישראל אינה חלק מהן.

לצד עקרונות אלו מוצעים חמישה עקרונות לבניין כוח אסטרטגי:

(6) המשכיות והתאמה של מודל השירות בדגש על שירות חובה ארוך ושירות מילואים לאימון, לחירום ולמלחמה בלבד ² כדי להתאים את מרכיב המילואים לצורכי הצבא הגדלים ומנגד לחברה האזרחית ולכלכלה המפותחת.

(7) עצמאות חימושית ² מרכיב חיוני בסביבה הגלובלית הנוכחית שבה המערב נרתע מעימותים ובמיוחד מעימותים התקפיים, לנוכח תהליכי הדה-לגיטימציה המתגברים שמהם סובלת ישראל וכדי להגדיל את חופש הפעולה שלה.

(8) עליונות טכנולוגית-מבצעית כמענה מיטבי לבניין כוח להכרעה, בהינתן הא-סימטריה הכמותית הקטסטרופלית של ישראל ביחס לאויביה; עליונות זו גם מאפשרת בניית עוצמה ותדמית לכפייה ולשיתוף פעולה אזורי, ובהיבט הרחב ביותר היא מרכיב חיוני ביציבה האסטרטגית של ישראל.

(9) יתירות אסטרטגית למערכות ולתשתיות מדינתיות וביטחוניות החיוניות בעת חירום; יתירות זו חשובה במיוחד למדינה קטנה כישראל שנעדרת עומק אסטרטגי, פיזי ותשתיתי.

(10) שרידות תשתיות קריטיות ² מרכיב חיוני במיוחד למדינה קטנה התלויה במעט תשתיות, המרוכזות באזור לא גדול; שרידות זו היא אבן יסוד ביכולתה של המדינה להתנהל בחירום.

לקריאת המאמר במלואו

פתיחת מערכת החינוך: מוקדם מדי ומסוכן מדי

written by מאיר בן שבת | 15.04.2026
החזרת מערכת החינוך בשלב הזה והמתווה המוצע טומנת בחובה סיכונים גבוהים, בלבול ופגיעה במשמעת האזרחית בנושא ההתמגנות. זהו נסיון לשגרה מדומה שעלולה להתנפץ במחיר כבד ☹️ וגם: למה אסור להסכים ליוזמת מקרון.

המפתח לניצחון על איראן: החוסן של העורף הישראלי

written by אלי קלוטשטיין | 15.04.2026
המערכה נגד טהרן גובה מחירים, גם בקורבנות בנפש. אבל במלחמת קיום גם החזית האזרחית צריכה להיות ראויה לאומץ והגבורה של לוחמינו בשדה הקרב. האיראנים סופגים עלבון אחר עלבון, אבל יש סיבות רבות לאופטימיות.

התמיכה בחמאס וכמה רוצים להגר: הלך

הרוח ברחוב הפלסטיני

15.04.2026 | written by אלי קלוטשטיין

למקבלי ההחלטות בירושלים כדאי ללמוד את הסקר האחרון שפרסם מכון המחקר של ח'ליל שקאקי, וגם להבין את המשמעויות שנגזרות ממנו. נקודת האור: שיעור מפתיע של עזתים מוכן לעזוב את הרצועה.

האם גיוס חרדים אפשרי? ואיך גורמים לזה לקרות?

15.04.2026 | written by מכון משגב

מכון משגב לביטחון לאומי, בראשות מאיר בן שבת, מזמין אתכם לוובינר מיוחד בזום בנושא שמעסיק את החברה הישראלית כולה – גיוס חרדים לצה"ל. במפגש ישתתפו חוקרים, אנשי צבא ועמיתים בכירים ממכון משגב וממכוני מחקר נוספים. נדון באתגרים, באפשרויות, ובצעדים הנדרשים כדי להפוך את האפשרי למציאות. מוזמנים להצטרף אלינו בתאריך 22.05.2025 בין השעות 11:30-12:30 בקישור הבא:

לחץ כאן

כשהמדינה שותקת – הרחוב מתעורר: למרות המצב, יש פתרונות לאלימות בחברה הערבית

15.04.2026 | written by משה פזיילוב

פתרון כולל ידרוש זמן, אך יש צעדים מידיים שניתן לנקוט כבר עכשיו – במקביל להחזרת מעמד

המוכתרים, הקמת חטיבה ייעודית בשב"כ ועריכת רפורמה חוקתית, יש להקפיד על פעולה תקיפה, חכמה ומתואמת ² מדינית, חקיקתית ומבצעית ³ כדי להחזיר מעט את הביטחון.

האם הקהילה החרדית תוכל לשרת בצבא ולהישאר חרדית?

written by תא"ל מיל" ארי סינגר | 15.04.2026
סיכום מנהלים

הצורך בגיוס חרדים הוא תנאי הכרחי להיות צה"ל צבא העם, מקור עוצמתו של הצבא והסיבה לאמון הגדול שצה"ל זוכה לו בכל חלקי החברה הישראלית. שיקול זה הוא מעבר לראייה הצרה של גיוס חרדים כפתרון לחלוקה שוויונית של הנטל. מלחמת "חרבות ברזל" חידדה את הצורך בסד"כ נוסף בסדיר ובמילואים, ומהווה תמריץ לצבא לעשות את ההתאמות הנדרשות לאפשר לחרדים להתגייס ולהשתחרר חרדים ולחזור לקהילה שממנה יצאו.

נכון להיום, בהיעדר חוק אחר, "גזרת הגיוס" והחשש מסנקציות מוסדיות ואישיות יכולים להוות תמריץ להנהגה החרדית (הרבנית והפוליטית) להתגמש ביחס לגיוס. אחד המעכבים שנדון בו בנייר זה הוא ההתנגשות בין ערכי המדינה והציונות וערכי החברה החרדית, המביאה לחוסר אמון מובנה ולחשדנות בנוגע לכוונות הנסותרות בגיוס חרדים לצבא והפיכתם מחרדים לציונים.

בנוסף, קיים חשש שגיוס לצבא יפגע בעולם התורה שנבנה בעמל רב לאחר שנחרב בשואה. עולם התורה הוא המקיים את העולם ושומר על עם ישראל, ופגיעה בעם ישראל תפגע בביטחון.

גיוס חרדים לצבא הוא תהליך חברתי ארוך שאי אפשר להצליח בו בכפייה בעזרת פלוגות משטרה צבאית. התהליך יהיה רב-ערוצי עם ההנהגה הרבנית (לגווייה), ההנהגה הפוליטית וה"רחוב" החרדי. כמו בתהליכים חברתיים רבים לפעמים השינויים מגיעים מלמטה, ודי לחכימא ברמיזא.

ואכן, הקהילה החרדית תוכל לשרת בצבא ולהישאר חרדית. האתגר הגדול הוא היכולת לגרום לכך שהשירות הצבאי יהיה למסלול לגיטימי בעיני הקהילה החרדית למי שאין תורתו אומנותו.

נייר זה מרכז המלצות לבניית האמון בין הציבור החרדי לצה"ל, וביניהן:

1. מעבר להקפדה מחמירה על קיום המצוות (אוכל, תפילות, לימוד, מגדריות), יש לייצר

אווירה חרדית.

2. הקמת ועדת רבנים מהקהילות השונות של הציבור החרדי להתייעצות, עם סמכויות בקרה. ועדה זו יכולה לעבוד בצורה גלויה או דיסקרטית. ועדה זו תעסוק בין השאר בנושאים הבאים:

▪ א. **המלצות** בנוגע למנהגים השונים בקהילות שונות (למשל זמנים לפי שיטת ר"ת, טבילה יומית במקווה).

▪ ב. **אישור** התוכניות התורניות והחינוכיות המועברות לחיילים החרדים.

▪ ג. שותפות בתחקירים ולמידה בנושאים ותקלות שעולים כתוצאה מהשירות.

3. מינוי יועץ רמטכ"ל לענייני חרדים, כפוף לרמטכ"ל ולמשרד הביטחון, שיוכל לפתח ערוצי תקשורת לחברה החרדית, לחברה הישראלית, לגורמי ממשל ולאקדמיה, ועם סמכות ואחריות מול גורמי צבא (אכ"א, זרועות, דו"ץ).

4. תוכנית דוברות הן לחברה החרדית והן לחברה הישראלית.

5. תוכנית לשמירה על זהות חרדית במהלך השירות (כגון בגדי שבת בתפילה או בסעודת שבת כשלא נמצאים בפעילות מבצעית).

6. תוכנית לקשר עם המשפחות במהלך השירות (חתירה לקשר גם במקום שהמשפחה אינה רוצה או שהחייל אינו רוצה).

7. תוכנית "בחזרה לקהילה" לקראת סוף השירות.

לקריאת המאמר במלואו

שינוי כללי המשחק בתחום ביטחון הפנים בישראל

written by רות וסרמן לנדה | 15.04.2026

אחד מלקחי מבצע "שומר החומות" החשובים הוא שעבריינות פלילית ופשעה בהכרח יזלגו למימד הלאומני.

תוכנית מרשל לעזה: איך יראה מתווה להכרעת החמאס ושיקום הרצועה?

15.04.2026 | משה פוזיילוב | written by

מתווה חדש לעתיד הרצועה: מפירוז והכרעה צבאית ועד תוכניות חינוך ופיתוח כלכלי בסגנון האמירויות. הצלחת הפיילוט בצפון הרצועה היא המפתח למזרח תיכון חדש.

ניצחון ישראל במלחמה ולקחי השבעה באוקטובר: בין ביטחון ריאליסטי לאידאליסטי ושיקום החברה

15.04.2026 | משה פוזיילוב | written by

המלחמה האחרונה של ישראל בעזה, שהחלה במתקפה חסרת תקדים ב-7 באוקטובר 2023, מסמנת נקודת מפנה היסטורית, שבה נחשפה חולשתה של תפיסת הביטחון האידאליסטית שאפיינה את המערכות הביטחוניות שלנו בשנים האחרונות. גישה זו, שהחלה עם הסכמי אוסלו ב-1994 והגיעה לשיאה הטראגי בשואת העוטף ב-2023, התמקדה בהכלה, פשרה ואיזונים. כתוצאה מכך, נוצר שבר עמוק שאפשר את מתקפת חמאס ואת השאיפה המגלומנית של יחיא סנוואר לכתר את ישראל באמצעות "טבעת האש" האיראנית.

הגישה האידאליסטית שיקפה תפיסה מעוותת של האיום האסלאמי הקיצוני, שהתבססה על ההנחה כי ניתן להרתיע את היריב באמצעות פתרונות מדודים ומקומיים, במקום לנקוט צעדים מכריעים שייצרו טראומה להבטחת הרתעה ארוכת טווח. גישה זו הובילה למצב של "ניהול סיכונים" במקום מניעתם. אויבינו, ובראשם יחיא סנוואר, ניצלו את תרבות ההכלה והפשרה. סנוואר הטעה את ישראל, את השב"כ ואפילו את בעלי בריתו בחזבאללה ובאיראן, ויצא למבצע מתוחכם שזרע כאוס מוחלט בתוך שעות ספורות.

תמצית האיום ותפיסתו של סנוואר

סנוואר לא פעל לבד. הוא שכנע את איראן וחזבאללה לתמוך במבצע שהוצג כחטיפה מוגבלת למטרת שחרור אסירים, אך למעשה היה זה מבצע אסטרטגי רחב היקף שנועד לכבוש את

ישראל ולחלקה למחוזות בשליטת חמאס. מסמכים שנתפסו בידי צה"ל מעידים כי תוכניתו הייתה להקים סדר שלטוני חדש. הוא האמין שהקרע הפנימי בישראל וחולשת מערכות הביטחון יאפשרו לו לממש את חזונו.

עם זאת, למרות הנחיתות של ישראל ב-7 באוקטובר ותחושת החירום שאחזה במדינה, המענה הישראלי היה תקיף ובלתי מתפשר.

תגובה זו לא רק הדפה את האיום, אלא השיגה הישגים אסטרטגיים מרחיקי לכת: ריסוק חמאס, נטרול טבעת האש האיראנית והחלשת חזבאללה. ישראל, בתגובתה היצירתית ובנחישותה, שרטה ארכיטקטורה חדשה בגבולה הצפוני ובמזרח התיכון.

חזבאללה הובס והפך לבדיחה בלבנון, מה שיצר הזדמנות לסדר חדש במדינה. אסד הודח מסוריה, וישראל השתלטה על כל השטחים השולטים בגבולה הצפוני ברמת הגולן. בעזה, חמאס רוסק, ותמונת ניצחון אינה בהישג ידו, על אף כל מאמציו. ניצחון ברור ומוחשי כזה של ישראל לא נראה מזה עשרות שנים.

מעבר לתפיסה ריאליסטית והניצחון הישראלי

ההתקפה הנפשעת ופרוץ המלחמה החזירו את ישראל לעקרונות הריאליזם הביטחוני, המעדיפים הכרעה על פני הכלה. עקרונות אלו אינם מתמקדים ב"איזונים", אלא בכיבוש, יוזמה אסטרטגית, פעולות להרתעה ארוכת טווח ושימוש בכוח צבאי ליצירת טראומה מרתיעה בקרב היריב. התוצאה ברורה: חמאס נמחץ תחת המתקפה, חזבאללה נגרר לתגובה מוגבלת וחסרת אפקטיביות, ואיראן ² שציפתה שסנוואר יפעל לטובתה ² נאלצת להתמודד עם חשיפת חולשתה והגנה על מעמדה שנפגע משמעותית. אפילו בקרב ערביי ישראל והפלסטינים ביהודה ושומרון לא נרשמה התקוממות רחבת היקף, עדות לכך שאין חלופה ממשית לעוצמתה של הדמוקרטיה הישראלית.

מחיר הניצחון ולקחים להמשך

למרות הניצחון הברור, המחיר היה כבד. ה-7 באוקטובר היווה תזכורת כואבת לפערים עמוקים במערכות הביטחון והמדינה. צה"ל והשב"כ כשלו במניעת המתקפה, ושני הארגונים מצאו עצמם לא מוכנים להתמודד עם אתגר מורכב כל כך, מה שמחייב תיקון יסודי בשניהם.

על צה"ל לשנות את תפיסתו הטקטיות ולעבור מהתמקדות בפשיטות נקודתיות לתכנון אסטרטגי כולל שמטרתו הכרעה מלאה. בנוסף, צה"ל ניצב בפני אתגר משמעותי בהכנת בניין הכוח שלו לעתיד.

השב"כ, שאיבד את אחריותו ההיסטורית להפעלת מודיעין אנושי (יומינט) בעזה, חייב לשוב למקצועיות, לחשיבה פלורליסטית, לשקיפות וליכולת להוביל הכוונה וסיכול אפקטיביים מול היריב הפלסטיני. גם הוא מתמודד עם אתגרים משמעותיים בבניין כוחו לעתיד.

הכשלים שמנעו את סיכול מתקפת חמאס נובעים במידה רבה מבעיות במבנה הארגוני ובתרבות הארגונית של השב"כ, כפי שעוצבו תחת כהונתו של ראש השב"כ, רונן בר.

ערבות החדדית ופדיון שבויים

הסיום המתקרב של המלחמה, הכולל את עסקת חילופי השבויים, מדגיש היבט נוסף ומשמעותי בניצחון הישראלי – הערבות החדדית, המהווה חלק בלתי נפרד מה-DNA היהודי והישראלי. השבת בנינו ובנותינו הביתה אינה רק חובה מוסרית, אלא גם נדבך מרכזי במלאכת השיקום הלאומי, המסמל את עוצמתה של החברה הישראלית.

עם זאת, אין מקום לאשליות: הסבב הבא קרוב מתמיד. אויבינו לא נעלמו, אלא נדחקו זמנית לפינה. ראש הנחש עדיין חי ונושם בטהרן, ואיראן יחד עם חמאס כבר מתכננים את העימות הבא.

עלינו לנצל את פסק הזמן הזה לבנייה מחודשת של מערכות הביטחון, לתיקון כשלים ולהיערכות לסבב הבא. עלינו לזכור שהפסקת האש מתייחסת לעזה, אך המלחמה האמיתית מתנהלת בטהרן.

סיכום

המלחמה בעזה הייתה קריאת השכמה כואבת אך נחוצה. היא חשפה את חולשותינו לצד הדגשת עוצמותינו. המעבר לתפיסה ריאליסטית של הכרעה הביא לניצחון ברור, אך זהו רק השלב הראשון. עלינו להמשיך לאחוז בנחישות ובערכים שהבטיחו את הישרדותנו עד כה, ולבנות חברה ומערכות ביטחוניות יציבות וחזקות יותר. רק כך נוכל להבטיח את קיומנו לדורות הבאים.

פדיון השבויים הוא ערך יסודי, חלק מהקוד הגנטי שלנו כעם ומהערבות החדדית שמאפיינת את החברה הישראלית. השבת אחינו ואחיותינו הביתה מחזקת את הערך הזה ומהווה צעד ראשון בהתאוששות החברה הישראלית, כהכנה לאתגרים ולמלחמות העתיד.

פורסם ב"מרכז העניינים", בתאריך 20.01.2025.

הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן על דעת המחברים בלבד.